

Dr Miloš Bešić⁴³UDC 316.644:321
316.334.3POLITIČKI I SITUACIONI PREDIKTORI
POVERENJA U INSTITUCIJE⁴⁴**Sažetak:**

Rad ima za cilj da testira nekoliko značajnih hipoteza kada je u pitanju poverenje u institucije u Srbiji. Institucije su podeljene u nekoliko kategorija s obzirom na korišćenje faktorske analize kao kriterijuma preferencijala samih građana-ki Srbije. Sve hipoteze su testirane posredstvom situacionih i političkih prediktora poverenja. Rad najpre teorijski i kritički preispituje teorije o socijalnom kapitalu i, ukazujući na ograničenja ovih teorija a koristeći empirijska oruđa, zalaže se za alternativni pristup koji počiva na ideji da se poverenje u institucije objašnjava partijskom identifikacijom, kao i identifikacijom sa liderima. Jednako, testira se hipoteza koja počiva na sociodemografskim varijablama, ali i programski pristup koji postulira percepciju društvenih problema kao osnove za razumevanje poverenja u institucije. Za samo testiranje hipoteze, rad se oslanja na OLS regresionu analizu. Rezultati ukazuju da politički i situacioni prediktori imaju značajnu prediktivnu moć, ali da i dalje nisu dovoljni da u potpunosti objasne poverenje građana u institucije. Na kraju, ovaj rad predlaže dalje istraživačke napore kako bi se unapredila identifikacija faktora poverenja u institucije.

Cljučne reči: poverenje, institucije, socijalni kapital, regresiona analiza, prediktori

UVOD

Poverenje u institucije je neretko predmet političke debate u Srbiji. Sa druge strane, ne postoji dovoljan broj naučnih radova, a naročito ne onih koji

su empirijskog karaktera. Tema socijalnog poverenja u institucije jeste jedna od veoma prominentnih tema u političkoj sociologiji, koja dominira naučnim diskursom zemalja zapadnog kulturnog kruga. U istraživačkoj praksi, socijalno poverenje u institucije zapravo se pojavljuje odmah nakon Drugog svetskog rata i to u Nemačkoj, a odmah nakon toga, merenje je 'preneseno' u SAD, da bi nakon prvog talasa WWS-a merenje poverenja u institucije postalo sastavni deo većine longitudinalnih istraživanja u Evropi.

Poverenje je prvenstveno psihološka kategorija. Osnovna forma poverenja je interpersonalno poverenje, a, kao takvo, ono se svodi na očekivano ponašanje drugog(ih) u odnosu na mene(nas). To znači da u samom konceptu poverenja postoji određena doza rizika i nesigurnosti budući da se poverenje zasniva na očekivanom ponašanju drugog-ih, a koje je neizvesno (Lewicki i Bunker, 1996; Kramer, 1999). Dakle, poverenje se može tumačiti i kao svojevrsan oblik zavisnosti (Misztal, 1996), a ovo nam ukazuje na to da se samo poverenje može kretati od potpunog poverenja do potpunog nepoverenja, s obzirom na to koliko je stepen 'nesigurnosti' očekivanog ponašanja drugih (Coulson, 1998). Sledi da ukoliko su očekivanja negativna, utoliko će ona proizvesti negativne ishode (Luhmann, 2000).

Međutim, poverenje se može tumačiti i kao etička kategorija (Mansbridge, 1999; Ulsaner, 2001). Po ovoj koncepciji, naše poverenje počiva na pretpostavci kako to drugi 'treba' da se ponašaju s obzirom na određene moralne standarde. Ovakav pristup proističe iz altruističkog stava koji počiva na uverenju da svi mi, kao ljudski rod, delimo neke zajedničke fundamentalne vrednosti.

U teoriji racionalnog izbora, poverenje se može tumačiti kao svojevrsna 'kalkulacija' o tome da će benefiti kooperacije i poverenje biti eventualno viši nego rizik koji postoji kada se ulaže u kooperaciju (Hindmoor, 1998; Warren, 1999), ili kako to Hardin (1999, str. 26) kaže: „... da bih rekao da ti verujem, to znači da imam razloga da verujem da ćeš se ponašati kao moj agent oko relevantnog pitanja, zato što za takvo ponašanje imaš vlastitih razloga (prim. prev. B.M.). Neki autori, u ovom smislu, još eksplicitnije tumače poverenje kao vrstu 'analize rizika' (Williamson, 1993, 1996)

Gidens ističe da je poverenje mnogo više od racionalne kalkulacije i da ono počiva na privrženosti, pa i veri koja je nekad daleko od racionalnih kalkulacija. Ovde je, svakako, veoma prisutna i emotivna komponenta, a nekad čak i religijska, u smislu da se poverenje zasniva na stavu da očekujemo da će nas drugi tretirati na način na koji bi mi tretirali druge (Newman, 1998; Misztal, 1996; Warren, 1999).

Naravno, s obzirom na mogućnost različitih pristupa socijalnom poverenju, neki autori pokušavaju da formiraju višedimenzionalni pojam koji bi uključio nekoliko mogućih analitički različitih sadržaja. Tako npr. Lewicki and Bunker

43 Docent, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
E-mail: milos.besic@fpn.bg.ac.rs

44 Tekst primljen 31. oktobra 2011. godine.